

Balkanlarda Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi
Journal Of Turkish Language and Literature Studies in Balkans
Cilt 2/Sayı 1/Kış 2020 - Volume 2/Issue 1/Winter 2020
ss-pp: 143 - 151

Kitap Tanıtımı / Book Rewievs

Zeki GÜREL*

İbrahim ERKEK, 1912-1913 Balkan Savaşı'nda Türklere Yapılan Zulüm ve Katliamlar, Öncü Kitap, Ankara, 2019.

Giriş

Balkanlar'daki Türk varlığı M.Ö. 700'lü yıllara kadar inen kadim bir tarihe sahiptir. Orta Asya steplerini içine alarak Asya'nın doğusuna, diğer taraftan ise Anadolu ve Balkanlar ile Orta Avrupa'yı da hemen hemen kaplayıp Alp Dağlarına

*Dr. Öğr. Üyesi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi Bölümü, zekigurel@yahoo.com, ORCID ID: ID: 0000-0001-5129-7033.

dayanan ve başkenti Anadolu'daki Sinop ili olan Saka/İskit Cihan Devletinin kurucusu Alp Er Tunga, Firdevsî'nin Şehnamesi'nde Afrasyab adı ile anılmaktadır:

Bu Türk beğlerinden adı belgülü

Tunga Alp Er idi Kut'u belgülü

Tacikler (İranlılar) der ana Afrasyab

Bu Afrasyab tuttu illeri talab.

Devrinde Ajun beği (cihan hâkimi) olarak adlandırılan ve M.Ö. 700'lü yıllarda yaşamış olan Alp Er Tunga'nın Saka/İskit Devleti, 500 yıl yaşamıştır. Alp Er Tunga'nın ölümü Alp Er Tunga Sagusu'nda;

Alp Er Tunga öldü mü

İssız Ajun kaldı mı

Ödlek öcin aldı mı

Emdi yürek yırtılır

Diye anlatılırken, onun ölümüyle dünyanın sahipsiz kaldığına vurgu yapılmaktadır. O, ölmüştür ama arkasında Avrupa'da hâlâ kullanılan Alp (dağları) ve Tuna (nehri) gibi coğrafi yerlere isim babalığı yapmaya devam etmektedir (Gürel,2017:155).

Türklerin Osmanlı adıyla Balkanlar'a yerleşerek bu coğrafyayı vatanlaştırmalarından sonra "Şark Meselesi" Batı'nın öncelikli davalarından birisi olmuştur. Şark meselesi, Hıristiyan Batı dünyasının Türklere karşı belirlediği hedefler doğrultusunda yüzyıllarca sürdürmüş ve hâlâ da sürdürmekte olduğu politikanın adıdır. Bu politikanın birinci safhası, Türklerin 1071'den itibaren Anadolu'da ve daha sonra Avrupa içlerinde ilerleyişlerini/fetihlerini durdurmaya çalışmak olmuştur. Türklerin 1683 Viyana Kuşatması'nda başarısız olmasıyla da Şark Meselesi'nin ikinci safhası başlamıştır. Bu safhada Hıristiyan Batı dünyası, öncelikli olarak Türkleri Avrupa'dan söküp atmak için uğraşmış, 19. Yüzyıldan itibaren de Osmanlı Devleti'nin tüm topraklarını paylaşma planlarını uygulamaya koymuştur (Kodaman,1992:59-61). Özetle söylemek gerekirse Şark Meselesi, Müslüman-Türklerin, Hıristiyan Dünyası için tehlike olmaktan çıkartılması, varlık ve kültürel olarak da Avrupa ve Anadolu'dan sökülüp atılması ideali ve siyasetidir (Alkan, 2014:40-43).

Müslüman-Türk Milletinin Anadolu'daki ve Balkanlar'daki varlığına tahammül edemeyen ve Türklerin öncelikli olarak Balkanlar'dan çıkartılmasını yani "Şark Meselesi"nin hallolmasını isteyen Batılı emperyalist Hıristiyan büyük devletler, Balkanlar'daki Hıristiyan halkların, Osmanlı'nın Balkanlar'daki topraklarını

talan etmelerine, yüz binlerce masum Müslüman-Türk'ü vahşice soykırıma tâbi tutmalarına ve yurdundan yuvasından sürmelerine seyirci kaldılar, seslerini çıkartmadılar, aksine bu vahşete destek verdiler.

Devletleşme sürecini tamamlayamamış dört küçük Balkan ülkesi başta Rusya ve bazı Avrupa ülkelerinin teşvik ve kışkırtmasıyla bir araya gelerek Ekim 1912'de Osmanlı Devleti'ne karşı savaş ilan ettiler. Amaçları Türkleri Avrupa'dan çıkartmak ve Osmanlı'nın Avrupa'da vatanlaştırdıkları toprakları paylaşarak Şark Meselesi'nin Avrupa ayağını başarıyla tamamlamaktı.

Osmanlı Devleti hazırlıksız yakalandığı bu savaşta büyük bir yenilgiye uğradı. Yenilginin bedeli çok ağır oldu. Bulgarlar İstanbul yakınlarındaki, Çatalça'ya kadar geldiler. Beş yüz yıllık Türk vatanı olan Balkanların büyük bir kısmını kaybettik. Devlet-i Aliyye'nin batı kanadı kırıldı.

Şuur altlarındaki Müslüman-Türk karşıtlığı ve nefretiyle hareket eden barbar Bulgar, Yunan, Sırp, Karadağ askerleri ve komitacıları işgal ettikleri yerlerde Türklerle karşı etnik ve kültürel temizlik uyguladılar. 500.000'den fazla Türk'ü kadın-erkek, yaşlı-çocuk ayırt etmeden koyun gibi boğazlayarak, camilere, samanlıklara doldurup diri diri yakarak, organlarını keserek vs. korkunç ve vahşi yöntemlerle katletmekle kalmadılar kadınların, kızların namusuna saldırdılar. Yetmedi, pek çok Müslüman'ı zorla Hıristiyanlaştırdılar. Türklerin kültürel izlerini yok etmek için camileri yaktılar, türbeleri, mezarlıkları ortadan kaldırdılar. Yaklaşık 500.000 insanımız bu zulüm ve vahşetten kaçarak Anadolu'ya hicret etmek zorunda kalarak muhacir oldular.

Bu savaşı Müslüman-Türklerle karşı bir "Haçlı Seferi", "Hilâl-Haç Mücadelesi" olarak gören ve "Müslüman-Türkler Avrupa'dan atılıyor", "Hıristiyanlar Müslümanlardan kurtuluyor" diye bayram eden Hıristiyan Batılılar, Banları kana bulan zalimlerin yanında yer alarak onların zulüm ve katliamlarına destek verdiler, seyirci kaldılar.

Araştırmacı-yazar İbrahim Erkek** de işte bu süreçte olup bitenleri; "1912-1913 Balkan Savaşı'nda Türklerle Yapılan Zulüm ve Katliamlar" adıyla kitaplaştırıp yayımladı (İbrahim Erkek, 1912-1913 Balkan Savaşı'nda Türklerle Yapılan Zulüm ve Katliamlar, Ankara 2019, 231 s. Öncü Kitap).

1912-1913 Balkan Savaşı'nda Türklerle Yapılan Zulüm ve Katliamlar

Araştırmacı-yazar İbrahim Erkek'in bu kitabı iki bölümden oluşuyor. Yazar, önsözde "Soykırım" ve "etnik temizlik" kavramlarına bir açıklık kazandırarak işe başlıyor: "Soykırım, millî, dinî, ırkî, etnik bir grubun (halkın) planlı olarak, katliamlarla kısmen veya tamamen yok edilmesidir. Etnik temizlik ise bir etnik grubun soykırım ve zorla göç ettirme yoluyla buldukları ülke topraklarından temizlenmesidir. Birçok hukukçuya göre etnik temizlik kavramı soykırımdan daha geniş ve onu kapsar niteliktedir." (Erkek, 2019:9).

“Balkan Harbi” başlıklı birinci bölümde, Balkan Savaşı'nı hazırlayan sebepler, Balkan İttifakı'nın kurulması, Balkan devletlerinin savaşa bahane arayışları ve savaşın başlaması anlatıldıktan sonra Balkan halklarından Bulgarların, Yunanların, Sırpların, Karadağlıların ve Arnavutların bağımsızlık sevdasıyla Osmanlı Devleti'ne başkaldırıları ve giriştikleri insanlık dışı eylemler anlatılmaktadır. Balkan Savaşlarında Osmanlı Devleti'nin yenilmesi sonrasında ateşkes antlaşması, Londra Konferansı, Yanya, Edirne ve İşkodra savunmaları neticesinde Londra Barış Antlaşması ve nihayetinde İkinci Balkan Savaşı ve Edirne'nin kurtuluşu, kayıplar ve kazançlar, Balkan Savaşları sırasında Müslüman Türk insanına yapılan zulümler ve katliamlar anlatılmaktadır.

“Vahşi Bulgar, Yunan, Sırp Askerlerinin ve Çetelerinin Yaptıkları Zulüm ve Katliamlardan Örnekler” başlıklı ikinci bölümde ise; 1912-1913 yıllarında Müslüman-Türk'e karşı Balkanlar'da gerçekleştirilen soykırım, etnik temizlik ve insanlık dışı fiilleri belgeler ışığında ortaya konarak tarihe not düşülmektedir. İşte o belgelerden bir tanesi:

Bir Avusturyalı'nın Kavala ve Çevresinde Bulgar Mezâlimine Dair Mektubu:

“Kavala'da oturan Avusturyalı bir kadın Bulgar askeriyle komitecilerin Kavala ve civarında yaptıkları zulümlere dair Viyana'daki babasına gönderdiği bir mektubun bazı bölümleri Viyana'da yayınlanan Wiener Sun und MontagZeitung gazetesinde neşredilmiştir. Mektupta şöyle denilmektedir:

Bundan tam bir ay evvel sabah saat sekize doğru beş altı Bulgar komitecisi (ansızın) şehre girerek kaymakamı esir ettikten sonra Kavala'yı bir Bulgar limanı olarak ilan etmişlerdir. Öğleden sonra gelen yirmi beş otuz kadar daha komiteci, bir alaydan oluşan Bulgar askeri kuvvetinin kendilerini takip ederek şehre gelmekte olduğunu haber vermişlerdir. Teşrinisânininin (Kasım'ın) 10. günü bütün şehir sakinleri arkalarında Rum metropoliti bulunduğu hâlde düşman ordusunu karşılamaya çıkmıştır. Kadınlar asker ve komitecilere çiçekler dağıttıkları gibi kiliselerde de çanlar sevinç ilan etmek üzere şiddetle çalmaya başlamış, gece de bütün şehirde şenlik yapılmıştı.

İşgalin ertesi günü Türklere karşı katliamlara başlanmıştır. İslâm olmaktan başka hiçbir günahı olmayan birçok kimseler, ileri gelen Müslümanların ekserisiyle birlikte hapsedilerek yargılanmaksızın en acımasız bir şekilde öldürülmüştür: Gece yarısına doğru bu mahpuslar uykudan kaldırılarak iki üç kişi bir arada bağlandıktan sonra keskin süngüler zavallıların karınlarına, göğüslerine saplanmış ve dipçiklerle müthiş surette darp edilmişlerdir. Birinci gece 39, ikinci gece 15, üçüncü gece 8 ve sonra 30 kişi öldürülmüş ve böylece katliamlara devam edilmiştir. Kavala'da öldürülenlerin sayısı 115 kişiyi bulmaktadır.

Serez'de nefsi müdafaaya (kendini korumaya) kalkışan Türkler düşman askerinden iki kişiyi öldürdüklerinden Bulgar subayı hemen saatine bakmış ve emrindeki askerlere hitaben: Şimdi saat dörttür. Yarın aynı saate kadar Türklere

istediğini yapabilirsiniz. Demıştır. Bulgarlar verilen bu sınırsız izin üzerine vahşi canavarlar gibi süratle katliamlara başlamışlardır. Yirmi dört saat içinde öldürülen Müslümanların sayısı bir rivayete göre 1200 ve diğer rivayete göre 1900 kişiyi bulmuştur.

İskeçe’de vahşet korkusuyla öteye beriye kaçışmakta olan ahaliyi, kan dökücü ve alçak Bulgar askeri tâ camilere kadar takip ederek ellerine geçirdikleri kişileri lokma lokma etmişlerdir.

Drama’da Türk zenginlerinden birinin kafası kesildikten sonra vücudundan ayrılan başı bir sandık üzerine konmuş ve bir de maktulün ağzına pipo sıkıştırılmıştır. Drama’da Türklere yapılan katliamları müteakip zengin Musevilere karşı saldırılara başlanmıştır...

Sarışaban’daki Müslüman erkeklerin cümlesi katledilmiş, yalnız üç erkek hayatta bırakılmıştır.

Etraf köylerden Kavala’ya gelen göçmenleri, Bulgar memurları tekrar köylerine göndererek hayatlarının korunacağına dair kendilerine güvence vermişlerdir. Buna rağmen göçmenlerin çok büyük bir kısmı katledilmiştir. Kavala’da 21 Teşrinsâni’de (Kasım’da) İstanbul’un sükûtuna dair yanlış bir söylenti yayılmış ve bu sebeple Türklere 18 kişi daha öldürülmüştür. Kiliseye çevrilen camilerdeki İslâmî unsurlar alelacele yıkılmıştır. Bunca mezâlim ve vahşetlerin yapılmasından sonra erkekleri katledilmiş İslâm ailelerinin hanelerine zorla girilerek kadınların namuslarına saldırılmıştır. Bu Müslüman hanımlardan birinin burnu ile göğsünün kesildiği gibi çocuğu da gözleri önünde öldürülmüştür.” (Erkek, 2019:105-106)

Araştırmacı-Yazar İbrahim Erkek, bu kitabında belgesiz hiçbir şeye yer vermemiştir. Kitabını hazırlarken söz konusu tarihlerdeki gazetelerden Hikmet, İdam, Sebülreşâd, Tanin, Tercümân-ı Hakikat gibi dergi ve gazetelere bakmış, yerli ve yabancı pek çok akademisyenin, araştırmacının kitaplarını, makalelerini konuyla ilgili olarak incelemiş ve onlardan faydalanmıştır. Osmanlı Arşivleri’nde, ATS Genel Kurmay Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Arşivi’nde ve OTAM Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi’nde çalışmasını destekleyen belgeleri incelemiştir. Yazarın, Kitabının sonuna eklediği kaynakça çalışmanın ciddiyetini ortaya koyduğu gibi ileri okuma yapacaklara ve bu çalışmadan hareketle “Balkan Acısı” konusunda yeni çalışmalar yapacaklar için de ciddi bir ön hazırlık sunmaktadır diyebiliriz. Kitapta iki de fotoğraf belge olarak sunulmuştur.

Banya (Çepino Banya) köyünde Pomakların zorla vaftizi esnasında çekilen bir fotoğraf. Papaz İvan Cacev, Ocak 1913. (Kaynak: Yrd. Doç. Dr. Aşkın KOYUNCU, agm, Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi (OTAM), 33/Bahar 2013.)

Sonuç

Müslüman Türkler, Balkanlar'da Osmanlı Devleti adı ile 512 sene hükümlan olarak kalmışlardır. Osmanlı Devleti, hâkimiyeti altındaki topraklarda yaşayan ve kendilerine İslâm hukukunda "Zimmî" adı verilen bütün gayrimüslimlere insanca yaşama hakkı tanımıştır. Bulgarlar, Yunanlılar/Rumlar, Sırlar, Hırvatlar, Ulahlar, Karadağlılar, Arnavutlar, Boşnaklar, Slovenler, Ermeniler, Yahudiler vs. gayrimüslim azınlıklar kendilerine sağlanan can ve mal güvenliği, din, dil ve vicdan özgürlüğü sayesinde yüzyıllarca inançlarını, dillerini, geleneklerini, millî benliklerini muhafaza ettiler ve ayrı birer millet olarak varlıklarını sürdürüp günümüze kadar geldiler.

Osmanlı Devleti hiçbir zaman Hıristiyan Batılı devletler gibi baskıcı, sömürgeci ve soykırımcı olmadı. Gayrimüslimleri yok etme politikası izlemedi. Hıristiyan Batı'nın Endülüs'te Müslümanlara yaptıklarını Osmanlı Devleti, Balkanlarda tebası olan gayrimüslimlere yapsaydı bu milletler ya Müslüman olurlar ya da bunların hiç biri kalmazdı. Ama bugün hâlâ Balkanlarda kendi millî ve dinî kimlikleriyle yaşıyorlarsa bunu Müslüman Türk'ün hoş görüşüne ve adaletli yönetimine borçludurlar.

Esir yaratmayan bir Tanrı'ya iman eden Türkler, karakterleri gereği esare-

ti kabul etmedikleri gibi başka milletleri de esir edip sömüremezlerdi. Türklerin İslâm inancının gereği olan bu müsamahasına Bulgarlar, Yunanlar, Sırp ve Karadağlılar Balkan Savaşı'nda Haçlı fanatizmiyle karşılık verdiler. Ele geçirdikleri yerlerde korkunç zulüm ve katliamlar yaptılar. Balkanlar'daki Müslüman-Türk varlığını ve kültürünü büyük ölçüde yok ettiler.

Balkanlar'da amacına ulaşan Hıristiyan Batı, bundan sonra da "Şark Meselesi" çerçevesinde hareket ederek gözünü İstanbul'a, Anadolu'ya dikmekten hiçbir zaman vazgeçmiş değildir. Bugün de 1453'ün ve 1071'in rövanşını alma rüyaları görmeye devam etmektedirler.

Balkan Acısı olarak nitelendireceklerimiz bir daha yaşanmasını istiyorsak tarihten ders almak zorundayız. İbrahim Erkek'in bu kitabı, okuyucusunu tarihî hakikatlerle yüzleştirmesi açısından önemlidir. İbrahim Erkek'e bu kitabı için teşekkür ediyor ve elinde kalemiyle hayırlı ve bereketli ömür diliyoruz. Balkan Façiası, durumun vahameti ölçüsünde olmasa da daha önce sanata konu olmuştu. Raci Efendi'nin *Zağra Müftüsünün Hatıraları*, Ömer Seyfeddin'in Balkanlarda Müslüman-Türk insanına uygulanan zulmü konu ettiği hikâyeleri (*Beyaz Lale, Tuhaf Bir Zulüm, Nakarat, Bomba, Hürriyet Bayrakları ...*) ve *Balkan Harbi Ruznamesi*, Yılmaz Gürbüz'ün *Balkan Acısı* adlı romanı Osman Kılıç'ın *Kader Kurbanı*, İslâm Beytullah Erdi'nin *Sınırların Ötesinde Türk Olmak*, Emine Işınsu'nun *Çiçekler Büyür ve Azap Toprakları*, Sevinç Çokum'un *Bizim Diyar*, Ş. Adnan Şenel'in *Selânik İçinde Sala Okunur* adlı eserleri bunlardan sadece birkaçıdır. Balkan acısı, sanatın her dalında tekrar tekrar işlenmeli; filmi, tiyatrosu, romanı, hikâyesi, çizgi romanı, çizgi filmi vs. yapılmalı, yazılmalı ve mutlaka bir BALKAN ACISI MÜZESİ kurulmalıdır... Unutmayalım ki Balkanlar'da nöbet tutan evlad-ı fatihan torunları kâinatı hâlâ Türkçe adlandırmaya devam ediyorlar. Üsküplü mütefekkir şair Yahya Kemal Beyatlı diyor ki "Türkçenin çekilmediği yerler vatanıdır." Hubbül vatan minel iman/vatan sevgisi imandandır demekle yetinip gereğini yapmayanlardan tarih bir gün hesabını soracaktır diye inanıyorum... Ümit var olunuz!.. Ümit var olunuz!..

Biz, şimdiye kadar Balkanların ne "Bal"ını yeterince tattık, ne de dökülen "Kan"ına kan bağımızın gerektirdiği kadar ilgi gösterdik. Dileriz ki bu kitabı okuyanlar kafalarının ve gönüllerinin bir yerinde Balkanları, Balkanlardaki Türk-İslâm varlığını yaşar ve yaşatırlar...

Kaynakça

Alkan, Necmettin (2014). *Ve Selanik Düştü 1912-1913 Balkan Savaşı ve Hezimet*, İstanbul, Timaş Yayınları.

Çokum, Sevinç (2016). *Bizim Diyar*, İstanbul, Kapı Yayınları.

Erkek, İbrahim (2019). *1912-1913 Balkan Savaşı'nda Türklere Yapılan Zulüm ve Katliamlar*, Ankara, Öncü Kitap.

Gürbüz, Yılmaz (1975).Balkan Acısı, İstanbul, Ötüken Yayınları.

Gürel, Nazlı Rânâ (2017).Kırmızı Gülün Alı Var Makedonya Yazıları, Üsküp, Yeni balkan Yayınları.

Gürel, Zeki (2018). Ömer Seyfeddin Külliyyatı, Ankara, 1953 s., Elips Kitap.

Gürel, Nazlı Rânâ-Zeki Gürel (2012). İslâm Beytullah Erdi Hayatı Sanatı Eserleri, Ankara, 332 s., Bengü Yayınları.

Gürel, Zeki (2015). “Balkanlar’da Kadim Türk Varlığı-I: Osmanlılardan Önce Balkanlar’da Türk Varlığı- İskitler”, Yeni Balkan Gazetesi, Üsküp-MAKEDONYA, 9 Kasım, Y.: 11, S.: 583, s. 12-13.

Gürel, Zeki (2015) “Balkanlar’da Kadim Türk Varlığı-II: Osmanlılardan Önce Balkanlar’da Türk Varlığı-Hunlar”, Yeni Balkan Gazetesi, Üsküp-MAKEDONYA, 16 Kasım , Y.: 11, S.: 584, s. 12-13.

Gürel, Zeki (2015). “Balkanlar’da Kadim Türk Varlığı-III: Osmanlılardan Önce Balkanlar’da Türk Varlığı-Bulgarlar ve Oğuzlar”, Yeni Balkan Gazetesi, Üsküp-MAKEDONYA, 23 Kasım , Y.: 11, S.: 585, s. 12-13.

Gürel, Zeki (2015).“Balkanlar’da Kadim Türk Varlığı-IV: Osmanlılardan Önce Balkanlar’da Türk Varlığı- Kumanlar”, Yeni Balkan Gazetesi, Üsküp-MAKEDONYA, 30 Kasım , Y.: 11, S.: 586, s. 12-13.

Gürel, Zeki (2015).“Balkanlar’da Kadim Türk Varlığı-V: Osmanlılardan Önce Balkanlar’da Türk Varlığı-Peçenekler ve Uzlar”, Yeni Balkan Gazetesi, Üsküp-MAKEDONYA, 7 Aralık, Y.: 11, S.: 587, s. 12-13.

_____Gürel, Zeki (2015).“Balkanlar’da Kadim Türk Varlığı-VI: Osmanlılardan Önce Balkanlar’da Türk Varlığı- , Yeni Balkan Gazetesi, Üsküp-MAKEDONYA, 9 Aralık, Y.: 11, S.: 588, s. 12-13.

_____Gürel, Zeki(2015). “Balkanlar’da Kadim Türk Varlığı-VIII: Osmanlılardan Önce Balkanlar’da Türk Varlığı: Anadolu Üzerinden Gelen Türkler ve Vardar Türkleri”, Yeni Balkan Gazetesi, Üsküp-MAKEDONYA, 14 Aralık, Y.: 11, S.: 588, s. 12-13.

_____Gürel, Zeki “Balkanlar’da Kadim Türk Varlığı-IX: Osmanlı Asırlarında Balkanlar’da Türk Varlığı”, Yeni Balkan Gazetesi, Üsküp-MAKEDONYA, 21 Aralık 2015, Y.: 11, S.: 589, s. 12-13.

Gürel, Zeki (2015).“Balkanlar’da Kadim Türk Varlığı-X:Tatar Türkleri”, Yeni Balkan Gazetesi, Üsküp-MAKEDONYA,28 Aralık, Y.: 11, S.: 590, s. 12-13.

Gürel, Zeki (2016). “Balkanlar’da Kadim Türk Varlığı-XI: Balkanlar’dan Türkiye’ye İkinci Göç” Yeni Balkan Gazetesi, Üsküp-MAKEDONYA, 4 Ocak, Y.: 11, S.: 591, s. 12-13.

Hamzaoğlu, Yusuf (2014) Balkan Türklüğü: Araştırmalar, İncelemeler Makedonya, Sırbistan, Hırvatistan (3 Kitap), Üsküp, LogosA Yayınları.

Işinsu, Emine (2019). Çiçekler Büyür, Kitap Bulut Yayını.

Işinsu, Emine (2019). Azap Toprakları, Kitap Bulut Yayını.

Kılıç, Osman (1998). Kader Kurbanı, Ankara, T.C. Kültür Bakanlığı yayını.

Kodaman, Bayram (1992). “Şark Meselesi ve Tarihî Gelişimi”, Tarihî gelişmeler içinde Türkiye'nin Sorunları Sempozyumu, Ankara, Türk Tarih Kurumu Yayını.

Şenel, Ş. Adnan (2019). Öncesi ve Sonrasıyla, Sebepleri ve Sonuçlarıyla Balkan Savaşı'nın Kısa ve Hüzünlü Tarihi Selânik içinde Selâ Okunur, İstanbul, Eşik Yayınları.

**İbrahim Erkek, 1956 yılında Yalvaç'ta doğdu. Lise öğrenimini 1973'te Yalvaç'ta tamamlayarak Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne girdi. Son sınıfta askerî öğrenci oldu. 1978'de fakülteyi bitirdikten sonra öğretmen teğmen olarak Kuleli Askerî Lisesi'nde göreve başladı. Çeşitli askerî okullarda öğretmen subay olarak görevini sürdürdükten sonra 1998 yılında yarbay rütbesiyle Türk Silahlı Kuvvetleri'nden emekli oldu. Kitap olarak yayımlanan eserlerinden bazıları şunlardır: Batı'nın Öncü Gücü Misyonerler (2013), Batı'nın Gerçek Yüzü (2015), 1912-1913 Balkan Savaşı'nda Türklere Yapılan Zulüm ve Katliamlar (2019).